

מז וינמרון בני ישראל ית שבתא למעבד תפנוקי שבתא לדריהון קיים עלם: יז בין מימרי

פ"י יונתן

(מז) תפנוקי שבתא. ק' ליה מאי לעשות את השבת והלא שב ולא תעשה הוא אלא שלא להתעבד בשבת ולעשות תפנוקי ותענוגים ועוד י"ל מה' דהשבת מורה על דבר המיוחד בו והוא תענוגים מה שאינם בימים אחרים:

אור החיים

דבר, במה שהקשו בגמרא על הודעת שבת לאומות שאם לא אודעיניהו לא לענשו עליה, ואמרו שבת אודעיניהו ונשמה יתירה לא אודעיניהו עד כאן, וקשה למה לא יבואו בטענה גם כן ויאמרו אם היה מודיעם נשמה יתירה היו מקבלין שבת ולא לענשו עליה, ונראה כי לזה נתחכמו רבותינו ^{ל"ל ואמרו (שבת יז)} מתנה טובה וכו', פירוש כי אין דבר זה אלא בגדר מתנה אשר נתתה ה' לתת לעמו ואינה שכת שיבואו בטענה האומות כנוכר, כי אין דרך לומר למה לא נתת לנו מתנה גם אנחנו, עוד תמצא כי כבר קבלו ישראל עליהם שמירת שבת קודם נתינת נשמה יתירה, ומעשה ענוש יענשו כל האומות על השבת ועינינו רואות, וענין נשמה זו היחידה רמזו מקומה רבותינו באומרים (סס) מתנה טובה צביה גנוז, וידוע הוא מקום הנקרא גנוז המלך, שהוא צחינה עולם עליון, ונשמה זו מחצבה שם היא, ולזה תקרא שבת כאומרים ושבת שמה, כשם העולם שמתנו היא שנקרא עולם שכולו שבת (ר"ה לא). ועולם זה אין בו ענבון, ועליו לא בא כדבריהם בו אלא עוגג ושמחה, ולזה נזה ה' להרמיק ביום שבת כל אותם צחינות החול המלאכה והעיניו כי באחת מהנה תגעל הנשמה משבת בקרב איש:

בני ישראל הם שינסו בשמירת שבת, ולא שום אומה ולשון, ולזה לא אמר ושמרתם שאז יהיה נשמע שבת ללזות על השמירה, והוא בא לשלול חוץ מבני ישראל שלא ישמרו שבת, והוא מאמרים ז"ל (סנהדרין נח): גוי ששבת חייב מיחה, שהרי מיעטם הכחוב ואזהרתם זו היא מיחתם: עוד יראה על זה הדרך ושמרו בני ישראל את השבת, פירוש כשישמרו אפילו שבת אחת ולא דוקא אם ישמרו, אלא גם אם יסכימו צדעתם לעשות מצות השבת, והוא אומרו לעשות את השבת מעלה עליהם הכחוב כאילו עשו לדורותם, וכפי זה איש ישראל ששמר אפילו שבת אחת ומת אין מנכין לו משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם:

עוד יראה לפי מה שהקדמנו בפקוק אך את שבתותי, כי נזה ה' לחלל שבת בשביל פיקוח נפש, כאן ביאר הכחוב כי לא נחמעט שבת בשמירה אלא בערך בני ישראל, אבל בערך זולתם להחיות עכו"ם, הגם שיהיה גר חושב ששומר שבת מצות ונסתכן סכנת מות לא יחלל ישראל שבת בשבילו, והוא אומרו ושמרו בני ישראל לכל ימות מהם, את השבת פירוש לזד אזהרת השבת אלא יחללוהו, או על זה הדרך שבת ישראל לפניך, זה לחלל זה למות, תשמור ישראל ויחלל השבת, אבל עממין לא, והטעם לעשות את השבת פירוש כלומר מה טעם אני מחיר לך לחלל שבת עליו הוא לעשות את השבת לדורותם, חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אבל מעכו"ם שאינם בני שבת לא:

ודזה תמצא שיעקר איסור אזהרת מלאכות שבת ביאר ה' שהם במחשבה כאומרים (צ"ה יג): מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואפילו דבור של חול אסור דכתיב (ישעיה נח יג) ממנו חפץך ודבר דבר (שבת קיג): והכל לזד חוספת נשמה העליונה לעשות לפניה כסדר עולם שצאת ממנו, והוא מה שזיה ה' באומרו ושמרו בני ישראל את השבת, פירוש נשמה הנקראת שבת, ותכלית שמירה זו היא השגת עולם שמתו שבת, והוא אומרו לעשות את השבת, ותדע כי מן הנמנע החלטי שישגי אדם עלות לעולם עליון וזאת באמצעות השגת ענף ממנו צחינותו בעולם הזה, ולזה אם לא ישיגו ישראל צחינת נשמה זו, אין בהם יכולת לעמוד בגדר עליון, והוא אומרו לעשות את השבת, פירוש שבאמצעותו תעשו לכם את השבת שחולו השג עמוד שם ולהתענג נפשו בגנוז עליון, ואומר לדורותם כי שם יתקבצו כל דורות בני ישראל שהיא צחינת עולם הבא:

או יראה על זה הדרך אימתי אמרתי לך לשמור איש ישראל אפילו בערך כבוד שבת דוקא לעשות, פירוש באדם שינסו בגדר עמוד לעשות, אבל מי שדאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשמרו, הגם שרפואות אלו יועילו לעשות או לימים, לא יחללו עליו שבת:

עוד יראה על פי דבריהם ז"ל (ר"ה לא). שעולם הבא נקרא עולם שכולו שבת, ואמרו עוד (וה"ק ח"ג פח). שקול שבת כנגד כל התורה כולה, לזה אמר ושמרו בני ישראל את השבת, והטעם לעשות להם את השבת, פירוש העולם המתכנה בשם שבת שיהיו בו לדורי דורות, והוא אומרו לדורותם, לשלול עולם הזה שאין האדם קיים בה לדורות, צריח עולם פירוש צריח כרוחה לשומר שבת שינחל עולם עליון:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (צ"ה טו). שאמרו שציוס שבת באה נשמה יתירה לישראל, כרמזו באומרו שבת וינפש, והוא סוד הנעלם שלא גלהו ה' לאומות כאומרים ז"ל (סס) נשמה יתירה לא אודעיניהו, והעירומי בצפוני של

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (צ"ה טו). שאמרו שציוס שבת באה נשמה יתירה לישראל, כרמזו באומרו שבת וינפש, והוא סוד הנעלם שלא גלהו ה' לאומות כאומרים ז"ל (סס) נשמה יתירה לא אודעיניהו, והעירומי בצפוני של

סק"ה שאף במזומן נכרי יעשו גדולי ישראל ומביא מהא דנמצא הרבה פעמים בגמ' נמצאת מכשילם לעתיד לבא, וכ"ש בזה שאיכא כשלון גם תיכף משום שמצוי חולי עכו"ם מסוכנים בכל מקום וזהו טעם תקנת הארצות ואין זה ענין תקנה אלא מעיקר הדין לדידהו ולשון תקנה הוא על שיפרסמו זה, (עיין במנחות דף ס"ח ע"ב איכא לשון התקין לכוונה זו). והדברי חיים בעצמו אולי היה סבור דממקום למקום לא יבואו למילף עכ"פ לא מיחה אף במקומו שלא היה חשש סכנה, אבל בזמננו יש לחוש לסכנה כמדומני בכל מקום, וגם מצד פרסום הידיעות ע"י העתונים תיכף מה שנעשה בכל העולם איכא המכשול למילף ממקום למקום וגם הסתה להגדיל השנאה עד לרציחה גדול עי"ז לכן פשוט שבזמננו יש לדון זה כסכנה ממש, ויש להתיר כשנזדמן זה.

מה ששמע בשם האדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א שלא יקחו שכר עבור הריפוי ודאי אסור להרויח מחלול שבת אלא שצריך לעשות רק מדין הצלה, וגם הוא עצה טובה שלא יבא לטעות ולומר שיש בזה חשש סכנה אבל לומר שע"י היא מלאכה הצריכה לגופה אין זה נכון לע"ד, וסברת טהרת המים דבשביל פ"ג הוא מלאכה שא"צ לגופה היא סברת מהרי"ק (סי' קל"ז) עיין בתשובתי אג"מ ח"א דאו"ת סימן קכ"א. ידידו,

משה פיינשטיין

סימן פ

יצאו להציל מתי מותרין לחזור למקומן

סוף חדש סיון תשל"ח.

מע"כ נכדי היקר הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א.

הנה בדבר אלו שנתאגדו בנוא יארק וברוקלין לחבורה להצלת נפשות באשר שכמה פעמים אירע בכאן שאוכלוסי ישראל בחסד השי"ת הם מרובין, שאדם אחד בין בבית בין ברחובות פוסק מלנשום וכימביאין לו שמה תיכף מיכל חמצון (אקסעדוזען סענק) ועוד מיני כלים מדברים המועילין תיכף ממש הוא הצלה גדולה ויש שיותר לא צריך ויש המועיל עד שיוכלו להביאו לרופאים באיזה בית הולים שבענין זה הוא ממש הזריזות אף לרגעים נחוץ מאד לקיום נפשו, ובלא זה עד שיבואו רופאים מבית החולים ומבתיהם נמשך זמן עד שכבר אין תועלת, ודאי דבר גדול הוא וישר חילם וכוחם ויתברכו מהשי"ת כל החברים שנתאגדו לעשיית עניני הצלה אלו לשם שמים להצליח במעשי הצלחם ולהתברך בכל.

סכנה הוא מוכרח להזדקק לו אף בחלול שבת באיסור דאורייתא, וכ"ש כשנזדמן איזה אסון סמוך לביתו שקורין לרופא הסמוך יותר מאחר דלא מתקבל במדינותינו הדחיים שאמר אב"י הוא סכנה ממש גם בעצם לגופו ממש מקרובי החולה, וגם אם הוא אינו חושש שתהא סכנה לו בעצמו יש לחוש לאיבה גדולה כל כך מצד אנשי המדינה וגם מהממשלה שיש ודאי לחוש גם לעניני סכנה מתוצאות זה, ואף שהתוס' שם ד"ה סבר תמהין איך אפשר להתיר משום איבה איסורא דאורייתא, כפי המצב במדינותינו בזמן הזה איכא מצד איבה סכנה גדולה אף במדינות שהרשות לכל אדם מישראל להתנהג בדיני התורה, שהוא עכ"פ שלא כשע"י זה לא ירצה להציל נפשות. ופלא על הגאון הח"ח (מ"ב סי' ע"ל ס"ק ח') שכתב דהא הרופאים אפילו היותר כשרים נוסעים כמה פרסאות לרפאות עכו"ם ושוחקין סממנים בעצמן ומסיק דמחללי שבת גמורים הם במזיד אף שיהיה איבה מזה, הא ברוסלאנד בעיירות הקטנות שהיה רק רופא אחד לכל הסביבה הרי ודאי ברור אם לא היה הולך לרפאות את העכו"ם היה ברור שהיו הורגין אותו בטענתם שגרם מיתה לבנם ובתם וכדומה וגם שופטי המדינה לא היו מענישין אותם כל כך או לגמרי לא היו מענישין את העכו"ם שהיה הורגו ואפילו באופן שהשופטין היו מענישין באיזה עונש קל הא היה שייך לחוש שיהרגהו בצנעא, וגם הא חזינן שחשש לזה פן יעשה איבה מזה שלכן הדפיס למטה הגה על זה שכונתו הוא רק במדינת אנדיא ואם לא היה זה חשש סכנה לכלל ישראל לא היה צריך להגיד זה, וכיון שאיכא עכ"פ ספק הא אף בשביל ספק קטן הוא לקולא בפ"ג. ועיין בהת"ס חיו"ד סימן קל"א שכתב בפירושו ואם יש באיבה זו חשש סכנת נפשות יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא. ולשון הדברי חיים (ח"ב או"ת סי' כ"ה) אחר שכתב דמשום איבה לא מהללינן שבת באיסור דאורייתא שמסיק, אך המנהג ברופאים שמקילין ושמעתי שהוא מתקנות ארצות להתיר להם, שלכאורה לא מובן איזה תקנה שייך בזה, וצריך לומר שכונתו שאף שסובר בעצמו דאין לחוש לסכנה בשביל איבה, מ"מ לא אמר למחות בהרופאים שמקילין דהוא משום דלא ברור לו שליכא חשש סכנה מהטעם דאומדנא שלו שאין לחוש לסכנה הא היה זה רק על מקומו שאולי היה במקומו והסביבה הרבה רופאים ולא היה איכפת להו כל כך שאף שודאי ניתוסף שנאה יותר בשביל זה הוא שנאה בעלמא כסתם שמעולם מעכו"ם לישראלים שיש שונאים ביותר שמ"מ אין בזה ענין סכנה, אבל ידע שודאי איכא מקומות שלא מצוי רופאים שיש שם חשש סכנה, אבל כתב שנוהגין הרופאים להקל גם במקומו ואינו מוחה בהם כי שמע שאיכא תקנה להתיר להם בכל מקום מטעם שלא יטעו להחמיר אף במקומות שהאיבה יביא לסכנה, כהא דמצינו בט"ז סימן שכ"ח

וכשאיירע זה בשבת ויום טוב ומצוי גם שיארעו שנים ושלשה במשך השבת בלילו ויומו הרי ודאי לילך עם מיכל החמצן למקום שנמצא החולה תיכף בין למקום קרוב מאד שהצורך הוא שהחבר שנודע ראשון ילך תיכף למקום שנמצא עם המיכל בידו שהוא הוצאה והכנסה לכרמלית ואף לרה"ר ועוד מלאכות הצריכין לכך שהוא בעניני חשמל (עלעקטרי) וכדומה ובין למקום רחוק אף במקצת שאם ילך ברכב (מאשין) יהיה זה אף רק במשהו זמן קודם אף שניתוסף הרבה מלאכות בהולכת הרכב בהבערת הגעז ובכבוי הא ליכא שום ספק דאפילו כמה מלאכות גדחין בשבת לפקוח נפש אפילו לסמק רחוק וכ"ש בזה שהקדימה הוא עיקר גדול בהצלה זו, ואף אם בריצה יבא אף בלא רכב בקרוב הרי יהיה עיף ולא יוכל לעשות מה שצריך, אך אם הוא ביום שמצוי נכרים ובאופן שמכיר שאין לחוש לשמא הוא תשוד לגזילה ולרציחה ודאי טוב שיקח את הנכרי שיוליך את הרכב אבל כשהוא בלילה ואף ביום כשאינו רואה נכרי שמכירו ודאי אין לו לבקש נכרי שיש לחוש שישתהא איזה זמן, ואע"ג דאיתא ביומא דף פ"ד ע"ב אין עושין דברים הללו ע"י נכרים מ"מ אם יש להשיג תיכף נכרי להוליך את הרכב אף שהט"ו סימן שכ"ח סק"ה פליג על הרמ"א וסובר שאף שאפשר ע"י נכרי נמי בלא אחר כלל נמי יעשה הישראל בעצמו מחשש שמא אתה מכשילן לעתיד לבא ולבסוף מסיק שיש לחוש גם שלא יעשנה בזריזות כל כך, מ"מ לענין הולכת רכב כשיש צורך שאינו ענין ההצלה ממש ואיכא בזה חלול שבת אף שאין צורך להחולה כגון לענין העמדת הרכב במקום שניחווהו יותר מצד הנהלת העיר, שענין המחשבה איך לעשות להקל האיסור נמי הוא שיהוי קצת ולא ירגיש בשהוי זה וגם בעצם הולכת הרכב לא שייך ענין שיהוי דכל מוליך רכב מוליך במהירות האפשרי, טוב יותר ע"י נכרי כשמצוי ליקחנו תיכף בלא איחור אבל כשיש קצת שיהוי א"צ לחכות אף רגע אלא יוליך בעצמו את הרכב.

אבל עיקר מה שיש לדון הוא לענין החזרה לביתו ממקום החולה כשהוא במקום רחוק וא"א לילך רגלי ואף אם אינו רחוק כל כך אבל הוא בלילה שיש לחוש לילך רגלי מצד הרוצחים שמצוין עתה ולהשאר שם כל השבת ואף רק זמן גדול כעד היום ואף באם כשיצטרך לשהות בזה זמן גדול יש לחוש שבני ביתו לא יניחוהו בפעם אחר וגם שהוא עצמו יתרושל, אם יש לחתיר לבא בחזרה בנסיעה ברכב. וזה פשוט שבמקום ריבוי האוכלוסין שמצוי שאפשר ליארע לעוד אינשי שיש צורך גם למיכל כי לא הכינו עוד מיכל שיש צורך גדול להביא המיכל בחזרה ברכב אבל הנידון הוא כשיש עוד מיכל במקום שנמצאים חברי אגודת הצלה זו וגם יש עוד חברים מאגודת הצלה זו שהוא רק

לענין איש זה אם רשאי לחזור בנסיעה ברכב בכלל וגם אם ליכא נכרי שאפשר לסמוך עליו מצד חשש ההתרשלות. הנה מפורש בתוס' עירובין דף מ"ד ד"ה כל שכתבו הא דלא חשיב ליה בפ"ק דביצה (יא:) גבי הנך ג' דהתירו סופן משום תחלתן דזה אינו חרוש וכל הנהו צריכי, ופשוט שכונת התוס' בזה שפשיטא להו דהוא משום דהתירו סופן משום תחלתן אף דבגמ' אמר דלמא להציל שאני דהוא דוקא להציל מאויבים עכו"ם שנפלו על ישראל שיש לחוש שמא ירדפו אחריהם וכעובדא דמייתי שבאותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין וכדפרש"י דרישא מי שיצא ברשות איירי בעדות החדש ובחכמה הבא ליילד, והוא משום זלתוס' דגם סיפא דכל היוצאין להציל איירי גם בחכמה הבאה ליילד והתירו אפילו לחזור למקומה אף שליכא חשש סכנה כשתשאר שם שהוא רק משום דהתירו סופן משום תחלתן, וכן מפורש בחדושי הרשב"א בביצה דף י"א ע"ב ד"ה בפלוגתא שכתב בפירוש בהקושיא אמאי לא חשיב הא דנתן בעירובין כל היוצאין חוזרין למקומן חכמה הבאה ליילד והוי טעמא דהנך נמי משום דהתירו סופן משום תחלתן, ותיירץ דהתם פשיטא דהא תנינן להו וליכא למיתלינהו אלא בהתירו סופן משום תחלתן ומאי קמ"ל, היינו שפשיטא להו דכל היוצאין להציל שהוא סתם הצלות אינו דוקא בלהציל מן הגייס שבאים להלחם על איזה עיר שהוא הצלת רבים ולא מצוי כל כך שאינו ברוב הצלות שהוא גם בהצלת יחיד והם מצוין ביותר כחכמה הבאה ליילד והבא להציל מן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה וגם מן הגייס מצוי יותר בעת שלום שאיזה גזלן אחד או שנים נפלו על איזה איש אחד או שנים שכשבאו להציל הרגו את הגזלנים הרוצחים שאין לחוש כלל לשמא יבואו עוד עכו"ם לנקום בישראל נקמת הגזלנים שהרגו ולא אוקמי דאיירי דוקא בבאו גייס גדול של עכו"ם להלחם בכל העיר שלזה יש לחשוש שאף אם נצחו אותם והצילו את ישראל מבני עיר זה יש לחוש שיחזרו לרדוף אחריהם, ולכן פשיטא להו לתוס' ולרשב"א שאיירי ברוב עניני הצלה ובשעת שלום והוא גם בהצלת יחיד שנמי חוזרין למקומן שהוא רק מטעם התירו סופן משום תחלתן. עכ"פ מפורש בתוס' ורשב"א שמותר לחזור אף רק משום חשש התרשלות דזהו ענין התירו סופן משום תחלתן, והתוס' כתבו דאין בזה חרוש כלל, ומלשון הרשב"א משמע שהפשיטא הוא לא מצד שלא צריך להשמיענו דין זה אלא דפשיטא זה ממתני' דעירובין משום דליכא למיתלינהו אלא בהתירו סופן משום תחלתן, ויותר נראה דגם זה אינו חרוש דכתבו התוס' הוא כדכתב הרשב"א שאינו חרוש לפרש טעם זה במתני' דהא מסקי וכל הנהו צריכי כדאמרינן התם שהוא רק לענין שטעם המשנה הוא משום דהתירו סופן משום תחלתן דאמר שם בביצה על כל מתני' דהקשה שם על עולא

דאמר ג' דברים התיירו סופן משום תחלתן עור לפני הדורסן ותרסיס תנויות וחזרת רטיה במקדש מאי קמ"ל עולא הא תנינא כולהו ותירץ משום דיש גס לפרש מטעם אחר קמ"ל עולא שהוא משום דהתיירו סופן משום תחלתן וכן הקשה על רחבא א"ר יהודה דמוסיף פותח חביתו ומתחיל בעיסתו על גב הרגל מאי קמ"ל תנינא ותירץ משום דאפשר לפרש מטעם אחר קמ"ל דהוא מטעם התיירו סופן משום תחלתן הרי הא דאמרינן התם הוא כהרשב"א שא"כ גס בתוס' צריך לומר דזה אינו חדוש לפרש כן במתני' אף שבעצם הדיון הוא חדוש. וצריך לפרש לדחיהו סוגיית הגמ' דמקשה על הא דוכל היוצאין להציל חזורין למקומן ואפילו טובא כשביתן רחוק יותר מאלפים והא אמרת רישא אלפים ותו לא וע"ז אמר הגמ' ומאי קשיא דלמא להציל שאני דרישא ביצא ברשות לעדות החדש שדוחין את השבת על מהלך לילה ויום שלא שייך להתיר להם איסורין שאינו בדין דחיה שהוא לאחר שבאו, ורק נתנו להם מתקנת ר"ג אלפים אמה לכל רוח האיסור דרבנן זה לא אסרו להם, ול"ד לאיסור לצאת חוץ לאלפים אמה שאף שהוא ג"כ מדרבנן דהוא איסור מהיותר חמורים דאית לו אסמכתא בקראי.

וגם מסתבר לע"ד שאין תקנת ר"ג בבאין להעיד על עדות החדש שידחה איסור זה דרבנן אף שלשאר מצות דאורייתא אף למצות מילה לא נדחה שום איסור דרבנן כאלו כאין הכרח לדחייתם במצות מילה דהיה אפשר לעשותן מע"ש, אלא שהתקין להחשיב כלא נאסר כלל להם דהתקין שיתחייב להם שכן היה תחלת הדיון, דהא לכאורה קשה מאד לשון המשנה ולא אלו בלבד אמרו אלא אף חכמה הבא לילד והבא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן המפולת ומן הדלקה הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח, הא ודאי חכמה הבאה לילד והמציל מן הגייס וכדומה עדיפי מלילך לעדות החדש ואם נודמן למי שראה את החדש יצריך לילך להציל נפש ולרפאה ממחלה מסוכנת ודאי מוכרח לילך להציל נפשות אף שלא יהיה שום עד לעדות החדש ואם התקין לבאין להעיד לעדות החדש כ"ש שיש לו להתיר להולכין להציל נפשות, ואף שיש אולי לדחוק דיש לחוש יותר שיתרשלו מלילך להעיד לעדות החדש משיתרשלו לילך להציל נפשות, לא מסתבר דהרי לעומת זה החשיב דשמא יתרשלו לילך לפקות נפש אף שהוא חשיב קטן ראוי לחוש לו יותר דהרי מתללין שבת לפ"נ אף על חשש קטן טובא כדאיתא במתני' דיומא דף פ"ג ע"א שנמצא שחשש התרשלות הקטן להציל נפשות עדיף לחוש לו מחשש גדול לעדות החדש.

ולכן נראה לפרש שכוונת המשנה הוא להוכיח שזה שביצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות לא היה זה איסור קבוע ומחלט בכל אופן כהא דעצם איסור לצאת

חוץ לאלפים אמה וכחוצאה לכרמלית וכדומה רוב איסורין דרבנן, ומה שמותר לילך להצלת נפשות הוא מחמת הפ"נ דוחה את השבת אף איסורין דאורייתא, שלכן אחר שבא לשם ואין לו צורך לענין הצלתו מה שיאסר לילך חוץ לד' אמות היה אסור, אלא אמרו חכמים שהיו עוד מלפני ר"ג מתחלת התקנה לאסור למי שיצא חוץ לתחום לצאת מד' אמותיו שלהיוצאין לפ"נ יש להם אלפים לכל רוח, שלכן התקין ר"ג שגם ליצאו ברשות לעדות החדש משום שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת דנמי יהיה כלא אסרו מעולם ירק בשביל זה יהיה להם אלפים לכל רוח במקום שבאו דאיסור ממש אפילו דרבנן אין להתיר כשליכא ענין הדחוי, ואם לא היה באיסור זה יוצא מן הכלל מתחלת התקנה לא היה שייך להתיר יצא ברשות אף למצות עדות החדש אף שהיה זה צורך גדול כדי שלא ימנעו מלבא כשיזדמן בשבת. והוי פירוש לשון ולא אלו בלבד דיצאו לעדות החדש היינו שר"ג התקין להתיר אלא אף חכמה הבאה לילד והבאין להציל שיש בהם ענין פ"נ שאמרו חכמים הראשונים להתיר נמי אף שבשבילן לא היו צריכין חכמים להוציאן מכלל תקנת האיסור, דאף אם היה תקנת האיסור שליצא מהתחום שאין לו אלא ד' אמות בסתם נמי היו מותרין לילך אלפים לכל רוח כאנשי העיר שבאו לשם מצד החשש דשמא יתרשלו לבוא לעתיד לבוא מאחר דהוא ענין פקות נפש, מ"מ אמר ר"ג שלא עשו כן אלא אמרו חכמים שהתקינו שלא לו לא התקינו איסור זה כלל אלא מתחלה אמרו שהם כאנשי העיר, ואף שזוהי שכבר נעשה מעשה שנמצא שכלפי שמיא היה גלוי שלא התצרכו לילך כלל שלילך יותר אחר הנודעו שנעשה מעשה אין להתיר אף שנמצאים רחוק מן העיר כשליכא סכנה מלהיות שם עד מוצאי שבת, ולחוש שמא ימנעו בשביל זה מתחלה לצאת מביתם משמע שכיון שזה אינו מצוי כלל שבאמצע הדרך יודעו בברור מאיש נאמן שנעשה מעשה, דהא אף כשיש רק קצת ספק מחוייבין עדיין לילך למקום המעשה, ובשבת לא מצוי שיהיה שם אנשים נאמנים בדרכים, אין לחוש לשמא ימנעו לעתיד בשביל חשש רחוק זה, דמ"מ ליכא עליהו האיסור דכשיצא מתחומו אפילו באונס אין לו אלא ד' אמות מאחר דבתחלת תקנת איסור זה אמרו חכמים שתיקנו איסור זה שליכא על היוצאין ברשות התורה אלא שיש להם אלפים לכל רוח כאנשי העיר שממילא איכא בכלל זה גם שאם נודעו באמצע הדרך אחרי שכבר יצאו מתחומם יש להם אלפים לכל רוח במקום שנאמר להם. וממילא היה שייך מה שהתקין ר"ג שאף כשיצאו ברשות לעדות החדש שאיכא ענין דחיית איסורין יותר ממה שמוכרח להמצוה דהוא רק ההליכה לשם שנמי הם בכלל אלו שלא אסרו עליהו דאף שחכמים דמתחלה שתיקנו לא הוציאום מן הכלל התקין שיתחשב זה כהיסח

אסור סקילה לא החמירו וזהו שלא אמרו דמוכר ליה כחמוקין. ואין לומר ששאר הימים אינו הילך חוץ לחמור שא"כ לעולם יעמוד במדבר ויחלל שבתו וימות בדרך גזירה ע"כ: ואם היה יודע וכו' מותר א"כ שיפוש יום אחד וכו'. ופשוט הוא שזו כונה הלשון ולא יעמ' ליכתב:

בג עובדי כוכבים ומזלות שצרו וכו'. אע"פ שלא נזכר נגמרה דין לרו סתם נכתבו רבנו משום דסקס נפשות להקל: **בד ואפילו** יחיד הנרדף וכו'. נראה דה"ק בין שהוא נרדף מפני עובדי כוכבים ומזלות רבים בין שהוא נרדף מפני יחיד שרודף אחריו להרגו מצוה להצילו:

בג עובדי כוכבים ומזלות שצרו על וכו'. וכעיר שסמוכה לספר. מותר וכו' וכו' הוא בעירובין פ' מי שהוליאוי (דף מ"ה.) וכו' וכו' מ' וכו'. שם וכשיצילו את אחיהם וכו'. שם משנה וימרה (מ"ד: מ"ה.):

בה צרין על עיריות וכו'. נפ"ק דשבת (דף י"ט.) מ"ר אין צרין על עיריות של עובדי כוכבים ומזלות פחות מג' ימים קודם השבת ואם החמילו אין מפקדין וכן היה שמואל אומר עד דתהא אפי' בשבת. ובירושלאמי שם (פ"א ה"ח) אין מקיפין על עיר של עובדי כוכבים ומזלות פחות מג' ימים קודם לשבת הלא דמימר במלחמת הרשות אבל במלחמת חיבה אפי' בשבת שכן תנינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב כה העשה שש ימים וכתיב ויום השביעי מסובו וכו' יכתיב עד דתהא אפילו בשבת ואיחא נמי כפ"ג דמ"ק ירושלמי:

הוא. ואם ידע שהוא שמוני ליציאתו או חמשה עשר ליציאתו וכיוצא בזה המזין הרי זה מותר לעשות מלאכה באותו היום שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשיירא בשבת. ושאר הימים חוץ מיום זה עושה כדי פרנסה בלבד: **בג עובדי** כוכבים ומזלות שצרו על עיריות ישראל אם באו על עסקי ממונן אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה. ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי חבן וקש ויצאין עליהן בכלי זין ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם ויצאין עליהן בכלי זין ומחללין ויועליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד העובדי כוכבים ומזלות בשבת. ואסור להן להתמחה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא: **בד** וכן ספינה המטורפת בים או עיר שהקיפה ברקום או נהר מצוה לצאת בשבת להצילן בכל דבר שיכול להצילן. ואפילו יחיד הנרדף מפני העובדי כוכבים ומזלות או מפני נחש או רוב שהוא הורף אחריו להרגו מצוה להצילו. ואפילו בעשיית כמה מלאכה בשבת ואפילו לתקן כלי זין להצילו מותר. וזועקים עליהן ומתחננים בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותם. ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת:

בד וכן ספינה המטורפת בים וכו'. חוספתא ומהנה וכו' וכו'. (דף י"ט.) פרק סדר העניות האלו (האמור): וצועקין ומתחננים וכו'. משנה שם ופסק כמ"ק: ואין צועקין על הדבר וכו'. שם (דף י"ט.) וכו' (כ"ק):

בה צרין על עיריות וכו'. כרימא פ"ק דשבת (דף י"ט.) ומ"ש אבי"ס שהיא מלחמת הרשות. מפירש בספר: **פ"ג א מותר** להתחיל במלאכה סעי"ש א"ע (התמט"ב) כיצד פותקין וכו'. כרימא פ"ק דשבת (י"ח.) ופי' פותקין פותקין עושין נכר קטן משפט משני לגנה. וי' רש"י ז"ל: **ב ומניחין** מוגמר תחת הכלים וכו'. בלוחה כרימא שם. ופירש"י ז"ל לכוונה וימי בשמים נותנין על האש ומעשין על הנגדים שיהא ריחן נודף ע"כ: **ומניחין** קילור וכו'. בלוחה כרימא. ושורין דיו וסמנין וכו'. במשנה (שם י"ז.) מחלוקת ג"ש וכו' ופסק ככ"ה: **ונותנין** צמר ליורה וכו' ואונין של פשתן לתוך החנור וכו'. ג"ז במשנה וכו'. ופי' זה יתבאר שאין נותנין הלכה אלא ליורה עקובה מעל גבי האש ופיה טוח בניטו כנודר בגמ' (שם י"ח.) ופי' אמר ליורה לזכוב ואונין של פשתן אגודת של פשתן מנופך ומותנין אותה בקדרה כמנור להתלנן. לשון רש"י ז"ל: **ופורשים** מצודות וכו'. במשנה וכו': **ובצוענין** בקורת בית הבר וכו'. משנה שם (דף י"ח.) ויש מי שהקשה על דברי רבנו למה לא חלק בין מחוסרין דיכה

בד וכן ספינה המטורפת בים או עיר שהקיפה ברקום או נהר מצוה לצאת בשבת להצילן בכל דבר שיכול להצילן. ואפילו יחיד הנרדף מפני העובדי כוכבים ומזלות או מפני נחש או רוב שהוא הורף אחריו להרגו מצוה להצילו. ואפילו בעשיית כמה מלאכה בשבת ואפילו לתקן כלי זין להצילו מותר. וזועקים עליהן ומתחננים בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותם. ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת: **בה צרין** על עיריות העובדי כוכבים ומזלות שלשה ימים קודם לשבת. ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שכובשין אותה ואע"פ שהיא מלחמת הרשות. מפי השמועה למדו עד רדחה ואפילו בשבת ואין צריך לומר במלחמת מצוה. ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת:

דברי רבנו למה לא חלק בין מחוסרין דיכה **א"ה"ח** 234567 **א"ה"ח** 234567 **א"ה"ח** 234567

פרק שלישי

א מותר להתחיל מלאכה בערב שבת אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת. שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום. אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאליו: **ב** כיצד ואפוחקין מים לגנה ערב שבת עם השיכה והוא מתמלאת והולכת כל היום כולה. ומניחין קילור על גבי המכה ומתפראין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם השיכה והן מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם השיכה והן ניצודין והולכין כל השבת כולה. ומצוענין בקורות בית הבר ובעגולי הגת עם השיכה.

א טור סימן שטי"ט סמ"ג לאין שם: ב טור סימן רכ"ז סמ"ג עשין שם:

לחם משנה

לא ומירץ עשה סתמא כעל עסקי נפשות ומכאן הוציאו רבינו: **בד ומתריעין** עליהם לעזור אותם וכו'. הך תרועה לא הוי כשופר כדכתב רבנו כפ"ג מה' מעניות והאי תרועה לא הוי אלא כשה: **בה ואין** צ"ל במלחמת מצוה. כלומר דשם אפי' בשבת עלמנו מהמילין ויכדקאמר ביירושלאמי ובפ"ו מהל' מלכים שכתב צרין על עיריות בשבת היינו במלחמת מלחמה דוקא ומה שאמר בסוף דבריו בין במלחמת מצוה בין רשות קאי אמאי דקאמר עד רדחה אפי' בשבת דליורי אפי' ברשות אבל לעולם דברשות צעין ג' ימים קודם וסמך על מה שאמר כאן. ועם זה נחיישב מה שאמר כאן עם מ"ש שם ולא נצטרך לומר דט"ס יש שם כמ"ש שם הרב הגדול בעל כ"מ:

פ"ג ב וצוענין בקורת בית הבר וכו'. פ"ק דשבת (דף י"ט.) אמרו על ממנו דושין אלו ואלו שטוענים וכו' מאי שנא כולהו וכו' מאן מנא דכל מידי דלתי ממילא וכו' ר' ישמעאל היא דהן הקשו והובסו וכו'. ויש למנוה בדברי הרב המגיד כמה שכתב ור' יוסי כר' מינא כי קאמר ממנו כר' ישמעאל לאו למימרא דבמחוסרין וכו' דהכי מיסק דעתין לומר דר' יוסי כר' מינא ס"ל דמאי דקאמר ר' ישמעאל הוא אפי' במחוסרין דיכה ומותר בידים והיכא אשכח מגא דסבד במידי דלתי ממילא במחוסרין דיכה מנא דסבד דממילא מומר כדברי ג"ש ובי הומא דמאי דמתרין ר' יוסי כר' מינא הוא דמאי דקאמר ממנו שטוענין ביום הכד אפי' בידים בשבת. אין זה במשמע. דמתניהוין כולה בערב שבת איירי ועוד דאין זה עולה על הדעה לומר דהטענה בית הכד מותר בשבת

מגדל עז

בג עובדי כוכבים ומזלות שצרו עד אם הסגת. במסכת עירובין פרק מי שהוליאוי (דף מ"ה.) וכו'. וכו' על כל ישראל וכו' וכשילולו את אחיהם עד לעתיד לבא. פ' מי שהוליאוי: **בד** וכן ספינה עד בשבת. פרק סדר העניות אלו (דף י"ט.) **בה צרין** על עיריות עד סוף הפרק. פ' קמא דשבת (דף י"ט.)

הנהגות מיימניות
בג [ן] וכ"ש או שאני שריים עתהם שמותי: **כה** [הרור] שם פ"י יתר ז"ל אבל מלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת: **ב** [א] ככל זה פסק ר"י אלפס, ועין בהר"ה גדולה, ע"כ:

זמנים. הלכות שבת פכ"ז פכ"ח

הולכייהו נמטויה וכהא הוה דאמרין דסברי ר"ג ור"א דמהלך אם כולה הא יאל לדעת אפילו אינהו מידו דלוי לאשמעינן כמו דר"י ור"ע דאסרי נקט הולכייהו והלא כחא דהיתרא עדיף טפי ככל דוכחא וגם הרמב"ן ו"ל כחז כדברי רבינו והרשב"א ו"ל הקשה עליהם מ"ש שם אמר שמואל יאל לדעת אין לו אלא ד' אמות והקשו פשיטא שהמא מי שהולכייהו נכריס אין לו אלא ארבע אמות יאל לדעת מנתיב ואם כדבריהם ו"ל מאי קושיא דילמא אין לו ארבע אמות לעולם קאמר ואפילו נמטויה כדיר וסבר דחמיר טפי יואל לדעת ממי שהולכייהו נכריס. ואני אומר אין זו קושיא דהא שמואל כי קאמר אין לו אלא ארבע אמות לא משמע מניה אם הוא כדיר וסבר מה יהיה דינו ושמואל לישנא דמתמימין דקמינן בני שהולכייהו אמר הוא ביולא לדעת ולפיכך יש להקשות פשיטא וכו' דהא שמואל הוא דפסק ההם כ"י ורבי עקיבא דאפילו הולכייהו נכריס ונמטויה כדיר וסבר וא"כ אפי' יאמר כאן נפירוט אין לו אלא ד' אמות ואפי' אם הוא כדיר וסבר יש להקשות עליו פשיטא. כך ג"ל להעמיד דברי רבינו והרמב"ן ו"ל ועיקר: המפרש בים הגדול וכו'. נמשנה שם מעשה שבא מפלרסקין והפליגה ספיקתן בים ר"ג ורשב"ע הלכו אם כולה ופסקה הלכה כן בגמרא (דף מ"ב):

פכ"ח א כל בית דירה שיוצא מן המדינה וכו'. כתב ה"ה על דברי הרשב"א שהוא תמידי למה אמרו אין בורגין בגבל וכו'. ואני אומר דלנפתי דידן בגמרא נחא להרשב"א דמסיים נה ולא בשאר הלכות משום דשכימי ננדי והיהו כרימא דיהבורגין חיבא לאוקמה כהמרא דלא שכימי ננדי: הוספה

רשות היחיד כגון דיר וסבר אין לו אלא ארבע אמות. ויהמפרש בים הגדול אע"פ שהוא חוץ לתחום ששבת בו מתקן את כל הספינה כולה ומטלטל בכולה: יד *מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף במחיצה בשבת יש לו להלך כל אותה המחיצה והוא שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו מובלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשית שלא לדעתו הואיל ויש לו להלך את כל המחיצה הרי זה נכנס לתחומו וכיון שיכנס הרי הוא כאילו לא יצא: מן כל *מי שאין לו לוח ממקומו אלא בתוך ארבע אמות אם נצרך לנקבו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו. *ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו בעת שיתרחק להפנות הואיל ונכנס יכנס וכאילו לא יצא. והוא שלא יצא בתחלה לדעת אבל אם יצא לדעת אף על פי שנכנס אין לו אלא ארבע אמות: מן כל *מי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שבאו להעיד על ראיית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמוטר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה: ין היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאילו לא יצא. יכול היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומולות או מן הגהר. או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומולות תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי וינין:

ועשו לי מחילה בשבת או שהיה נכני אדם שלא לדעתהו אי נכריס עשו לי הרי הוא חוזר למקומו אפילו כמה מפני ששבת נה בין השמשות אבל אם שבת נבקעה שהיא שלשה אלפים אמה והקפוייה נכריס כבולה אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לפי שלא שבת באייר מחצות מעבוד יום, עכ"ל:

ימי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו וכו'. כתב הרמב"ד ו"ל אין הוא מערבב הענינים ומגביל אותם ואין דומין זה לזה כי מי שיצא שלא לדעת ועשו לי מחילה בשבת או שהיה נכני אדם שלא לדעתהו אי נכריס עשו לי הרי הוא חוזר למקומו אפילו כמה מפני ששבת נה בין השמשות אבל אם שבת נבקעה שהיא שלשה אלפים אמה והקפוייה נכריס כבולה אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לפי שלא שבת באייר מחצות מעבוד יום, עכ"ל:

השנת הראב"ד
*ואם נכנס וכו'. כתב הרמב"ד ו"ל יין כל מי שיאלא באייר וכו' של מונלעות יכנס כדאמרי בהרדעי, עכ"ל:

השנת הראב"ד
*ואם נכנס וכו'. כתב הרמב"ד ו"ל יין כל מי שיאלא באייר וכו' של מונלעות יכנס כדאמרי בהרדעי, עכ"ל:

ימי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שבאו להעיד על ראיית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמוטר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה: ין היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאילו לא יצא. יכול היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומולות או מן הגהר. או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומולות תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי וינין:

ימי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שבאו להעיד על ראיית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמוטר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה: ין היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאילו לא יצא. יכול היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומולות או מן הגהר. או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומולות תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי וינין:

פרק שמנה ועשרים

א כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה ישיבעים אמה וישני א טור סי' ה"ו פמ"ג ס"ס: ב טור וסמ"ג ס"ס: ג טור סי' ש"ה פמ"ג ס"ס: שלישי

מן כל *מי שאין לו לוח ממקומו אלא בתוך ארבע אמות אם נצרך לנקבו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו. *ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו בעת שיתרחק להפנות הואיל ונכנס יכנס וכאילו לא יצא. והוא שלא יצא בתחלה לדעת אבל אם יצא לדעת אף על פי שנכנס אין לו אלא ארבע אמות: מן כל *מי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שבאו להעיד על ראיית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמוטר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה: ין היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאילו לא יצא. יכול היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומולות או מן הגהר. או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומולות תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי וינין:

יז היה יוצא ברשות וכו'. נר"ה (דף כ"ג): משנה פ' אם אינן מניינין נבי עדים שהיו באין בעדותם להגנה ממון לחמוס כדאשונה לא היו זיון משם כל היום התקין ר"ג הזקן רב שמיני נב חייא ה"ק אם היו מחומין שנחטו לו חממין מובלעים בתוך מחומיו שלו כאלו לא יאלא להם להציל מן הגניס ימן הגהר ומן הדליקה ומן המפולת הרי אלו כאלשי העיר יש להם אלפים נפשות וכו'. כבר נחבאר זה למעלה בקריוב. ומ"ש ואם היתה יד עובדי כוכבים ומולות וכו'. שם נמי שהולכייהו (שם דף מ"ה). משנה ונמרא מפורש כן:

פכ"ח א כל בית דירה שיוצא מן המדינה וכו'. מדברי רבינו שכתב כאן ושכתב למעט מנואר שדעמו שאין עומיין קרפף לעיר אחת כלומר שאם אין שם בית דירה מן שבעים

הנהגות מיימנות

הנהגות מיימנות

וההנהגות כאילו לא יצא האם יצא לדעת והתירויהו לא מתי דתימא לצדדין קתני וכו'. כתב הרמ"ם ח"ל מכאן יש ללמוד דאם יצא לדעת והור לדעת בעירו נהו דאין לו אלא אמה ויתר מהלך את כל העיר בילה והרי הוא כד' אמות כיון ששבת בה דאין לא ה"א אפוא לא אמאי לא קמיני דאצטרף ליה לשמואל לאשמעינן דיצא לדעת והור לדעת דאין לו אלא ד' אמות בעיר ואל כל העיר כולה וכו' ע"ש פירוש פ' ב' מהנהגות וכו' שהוציאוהו נבי הגהר דברי דאיהו למברכתא דבילה נברכתא דידויה כד' אמות ע"כ:

מחצות לא ואפילו לר"ג דאמר כהולכייהו נכריס ונמטויה כדיר וסבר אפי' קתני וכו'. כתב הרמ"ם ח"ל מכאן יש ללמוד דאם יצא לדעת והור לדעת בעירו נהו דאין לו אלא אמה ויתר מהלך את כל העיר בילה והרי הוא כד' אמות כיון ששבת בה דאין לא ה"א אפוא לא אמאי לא קמיני דאצטרף ליה לשמואל לאשמעינן דיצא לדעת והור לדעת דאין לו אלא ד' אמות בעיר ואל כל העיר כולה וכו' ע"ש פירוש פ' ב' מהנהגות וכו' שהוציאוהו נבי הגהר דברי דאיהו למברכתא דבילה נברכתא דידויה כד' אמות ע"כ:

היה

עד חזק מניתי דירה וכו'. פ' ביצד ומעריין דף כ"ה):

ושמרו שנתיר לו לחלל שבת כדי שלעתיד לא יתעצל מלבוא להציל בשבתות אחרות כי אין זה באותה מצוה עצמה כדי לשמור שבתות הרבה.
 (ז) והנה לכאורה מהתיא דכל היוצאים להציל איכא גמי הוכחה דהתירו אפילו איסור תורה, דכך הא פוסק הרמב"ם בפ"ב מ"ה שבת וז"ל: וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהם למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא עכ"ל, הרי דמשום הך חששא של לא להכשילן לע"ל התירו אפילו איסור תורה של הוצאה וטלטול.

אבל זה אינו, דמצינו לו להרמב"ם לקמן בפרק כ"ז מה' שבת הלכה י"ז דפוסק אחרת ההלכה בזה, דז"ל: וכל היוצאין להציל גפשות ישראל מיד עכו"ם או מן הגנה או מן המפולח יש להם אלפים אמה לכל רוח במקום שהצילו בו, ואם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין למקומן ובכלי זיין עכ"ל. הרי בהדיא ברמב"ם דההתרה לחזור למקומן ובכלי זיין הוא רק כשיש פחד לשבות במקום שהצילו בו, והיינו כשיש חשש פיקוח נפש, אבל בלא"ה משום החשש של לא להכשילן לעתיד לבוא לא הותרה רק הליכה של אלפים אמה לכל רוח במקום שהצילו בו, וגם לא מוכיר שמותר בכה"ג החזרה בכלי הזיין. וכע"כ צ"ל כמו"ש בהגהות יד איתן על הרמב"ם (להבעל משכיל לאיתן ו"ל) דהרמב"ם בפ"ק קיצר וסמך אמ"ש בס"פ כ"ז דהיינו דוקא כשהם מתפחדים לישב במקומן שהצילו בו, דאל"כ שובתין במקום שהצילו בו ויש להם אלפים אמה משום לכל רוח. אלא שנשאר שם עדיין בצ"ע אמ"ש הטעם של לא להכשילן לע"ל דליתא בגמ', אלא משום מעשה שהיה. וכפי שמקשה באמת כן הלח"מ בפ"ו ממלכים עיי"ש, ולזה יש לומר דהרמב"ם תחילת טעמא של כל היוצאים להציל חוזרין קניט שהוא משום כדי שלא להכשילן לע"ל, ורק לאחר מיכן משום מעשה שהיה התפשט היתר החזרה גם משום טעמא דפקו"נ ואז התירו גם עם כלי זיין ולמקומן, וכפי שהמשיך לבאר זאת בפכ"ז, וכך נראה יוצא שפירש כן גם בספר קרית ספר להמבי"ט ז"ל על הרמב"ם, שעל דברי הרמב"ם בפ"ב משבת כותב וז"ל: מותר להם לחזור בכלי זיין למקומם שלא להכשילם לע"ל, ואע"ג דהאי הוי תקנה, משום מעשה שהיה הוי מותר דאורייתא כיון שנתגלה שהיה סכנה בדבר עכ"ל, ונראה בעליל שכונתו לבאר כנ"ז, דהטעם שמזכיר הרמב"ם הוא כפי שהיתה התקנה מתחילה, אבל משום מעשה שהיה כיון שנתגלה שהיה סכנה בדבר תו מותר מדאורייתא, וא"כ אין מזה איפוא כל הוכחה להתיר איסור תורה משום הך חששא לבד דנמצא אתה מכשילן לע"ל, דכאן שאני דנתגלה שיש בדבר גם משום פקו"נ, ומכיון שגם בחזרה יש חששא

שדאגו לכך להובלתם בדרך כזאת שלא יהא בזה איסור דאורייתא כי אם רק מדרבנן וכפי שמצינו להח"ס גופיה בתשובותיו בחחו"מ סי' קצ"ד שהשיב ע"ד רופא יהודי הקבוע לרפאות בשכר ונוסע על העגלה ביום ש"ק לפקח על נפשות חולי יהודים ועכו"ם ופירט וכתב כמה וכמה דרכי הובלה באופן שלא יהא איסור דאורייתא עיי"ש.

(ו) ועוד זאת מכיון שבאנו לכך דיסוד הוכחתו של הח"ס שמחללין אפי" באיסור תורה הוא מפני שדוחק לומר שלא היה בידם לא מקלות ולא צידה, תו יש מקום לומר עוד שזהו דוקא גבי קילקול המועדות, ולא גבי פיקו"נ, והוא דהא הבאנו דהח"ס בח"ו סי' צ"ט הסביר ותירץ דבר זה מדוע מתירין איסור תורה משום כדי שלא להכשילן לע"ל, דהוא מפני דילפינן זה מקרא, "דושמרו" וגו' אמרה תורה חלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, וה"נ כל מכשול העתיד עי"ז יתחללו שבתות הרבה בקילקול המועדים וכן עי"י בייטוסים, ע"כ התירו לחלל שבת א' כדי שישמרו שבתות הרבה, וא"כ לימד זה יכולים להחיל רק לגבי עידי החדש, מפני שבזה שנתיר להם כעת יבואו גם לעתיד ולא יתקלקלו המועדים וישמרו שבתות הרבה, אבל אין להחילו גם בנוגע לזה שנתיר לו כעת לחלל בחזרתו מפיקו"נ, דהא לא שייכי לומר, "כדי שישמור שבתות הרבה", אלא רק כדי שיבוא גם לעתיד לחלל שבת בפיקו"נ וא"כ לזה אין שייכות להלימד של "כדי שישמור שבתות הרבה". ולכן גבי פיקו"נ י"ל שגם הח"ס יודה שמשום שלא להכשילן לע"ל לא התירו אלא איסור דרבנן, כי אין ילפותא לכך להתיר גם איסור תורה [ואי מסברא, אדרבא י"ל כמ"ש הגרש"ק ז"ל בנבחרת בחיים שם דכל שהמצוה גדולה יותר אין לחוש דממנע ולא עבדי ע"ש]. וזה שהח"ס בס' ר"ג שם כותב למילף זאת מקו" דפקו"נ יש לפרש דר"ל בנוגע לעצם ההיתר משום לע"ל, אבל לא נחית לפרטים מה ששם הותר רק איסור דרבנן וכאן גם איסור דאורייתא, או דילמא, דהגם דמתשובה זאת שבסי' ר"ג איכא הוכחה, אבל ממ"ש ופירש והסביר בתשובה האחרת בס' צ"ט דתו לא צריך להק"ו ויליף לה מילפותא דקרא שפיר י"ל דתו גם הוא יודה לפי"ז שהותר איסור תורה רק לגבי עדי החדש דאיכא ילפותא דקרא לכך, אבל לא לגבי פיקו"נ בשבת דלא שייכא הילפותא דקרא בשם וכנ"ו.

ודבר זה שהדרש של כדי שישמור שבתות הרבה הוא בדויקא מצינו להח"ס בעצמו שביאר כן בתשובה אחרת והיא לו בתיר"ד סי' רמ"ה, דמבאר שם בהדיא דמלשון דקרא זה משמע דוקא דכדי שישמור שבתות הרבה ניתן שבת לדחות, אבל לא כדי לעשות מצות אחרות הרבה, ולא ניתן שבת לדחות כדי שיגיה תפילין הרבה וכדומה עיי"ש, ודון מינה ומינה דגם בנידוננו אי אפשר להסמיק דרשא דזה הקרא של

של פקו"ג לכן הותר בכאן גם איסור תורה כי בכה"ג מותר מדאורייתא.

(ח) **אמנם** הכנה"ג בשו"ר סי' ת"ז כותב לבאר בכוונת הרמב"ם, דמשום טעמא דשלא להכשילן לע"ל התירו להם לחזור בכלי זיינן בין כשנצחו או"ה ובין כשנצחו ישראל יעו"ש. אבל דבריו עומדים בניגוד לדברי הרמב"ם בפרק כ"ו הנ"ז שהבעל כנה"ג לא מזכירם בדבריו שם. ויעוין בספרו דינא דחיי על הסמ"ג עשין קי"ח דחוינן דהבעל כנה"ג בעצמו קנטיט ליה לעיקר בפירוש כוונת הרמב"ם כהקריית ספר הנ"ל, ושדוקא כשאין צורך לפרש שחוזרין גם בכלי זיינן במקומן אפשר אזי לתפוס לטעמא דהתירו סופן משום תחילתן עיי"ש.

ומלבד דברי הקריית ספר והיד איתן מצינו עוד במרכבת המשנה על הרמב"ם שכותב לבאר שהרמב"ם קנטיט בזה כרב וכרב נחמן בר יצחק דמחלק (בעירובין ד' מ"ה) בין נצחו ישראל לנצחו או"ה ע"ש, והיינו דמעמיד דברי הרמב"ם בפ"ב כשנצחו או"ה ומשו"ה חוזרין בכלי זיינן למקומם משום פקו"ג, ובשיטה זאת ראיתי שמבאר גם בספר יד אהרן סי' ת"ז בהגהב"י, וזה שכותב הרמב"ם הטעם משום שלא להכשילן לע"ל מבאר דלא קאי לכלי זיינן אלא למ"ש שחוזרין למקומם, אבל למה שחוזרים בכלי זיינן היינו משום מעשה שהיה וכדמבאר בפרק כ"ו, ע"ש שכותב לדקדק כן גם מלשונו של הרמב"ם יעו"ש.

ובטור ובשו"ע ג"כ כתבו כהרמב"ם את זאת ההלכה בב' מקומות בסי' שכ"ט ובסי' ת"ז, ובסי' שכ"ט כשפסקו בסתם דחוזרים בכלי זיינן למקומם דקדקו שלא להזכיר שהטעם הוא משום כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא, ובסי' ת"ז פסקו לחלק בזה בין כשאין יד האויב תקיפה שאז אין נותנים אלא אלפיים אמה לכל רוח, ובין כשיד האויב תקיפה שאז הוא דחוזרין למקומן עם כלי זיינן כיעו"ש, והשמטת הטעם של הרמב"ם אומר לנו שדייקו להשמיט זה כדי שלא נטעה לחשוב שרק משום חששא של שלא להכשילן לע"ל מתירין גם איסור תורה. אלא שהמדובר כשאכא גם שאלת פקו"ג, ודלא כמו שראיתי בסי' בגדי ישע בסי' כ"ט שמבאר טעם השו"ע משום דהתירו סופן משום תחילתן, וזה אינו לפענ"ד.

ויתירה מזאת, בשו"ע הגרש"ז בסי' שכ"ט לא רק שהשמיט את הטעם הנ"ז אלא סיים עוד מפורש שההיתר לחזור בכלי זיינן למקומם הוא, אם מתפתדים מפני הנכרים לשבות במקום שהצילו כמ"ש בסי' ת"ז עיי"ש.

(ח) **קשים** ביותר בזה המה דברי הלבוש שהן בסי' שכ"ט והן בסי' ת"ז מנמק טעם ההיתר בזה לחזור אפילו עם כלי זיינן, כדי שלא להכשילם בפעם אחרת, אבל למעשה אין נפ"מ מזה כי זאת מבאר בהדיא גם הלבוש בסי' ת"ז שההיתר הוא רק כשמפתדים

לשבות במקום שהצילו מפני שיד העכו"ם עדנה תקיפה וא"כ הרי איכא שאלת פקו"ג, ויתכן שהלבוש ביאר בדעת הרמב"ם שהכדי שלא להכשילן לע"ל שבכאן הוא שונה מהכדי שלא להכשילן לע"ל האמור במקו"א, כי בכאן הכדי שלא להכשילן נובע מיוחד של פקו"ג שיפתרו לאולי יקרה להם בפעם אחרת כמעשה שהיה, והגם דלהלכה אין זה ספק פקוח נפש ממש משום מקרי נדיר במעשה שהיה, אבל פחד המצילין הוא משום פקו"ג ולכן התירו להם לחזור בכלי זיינן, וקצת סיוע לזה אפשר להביא גם מדברי הכנה"ג שם, דמקשה לדעת הרמב"ם דכיון דאיכא טעמא דנמצאת מכשילין לע"ל למה קודם התקנה לא חשו זה ולא תקנו להם לחזור בכלי זיינן, ומבאר דס"ל להרמב"ם ז"ל דהא דתניא באותה שעה התקינו, מפני דקודם התקנה לא היו שמים על לבם שיבואו עליהם אויבים והיו הולכין להציל אף שבתורתן לא היו חוזרין בכלי זיינן, אבל אחר מעשה שהיה חששו שמא לא ירצו ללכת לעזור את אחיהם פן בחזרתם יקראם אסון מאויבים ולא עליהם כלי זיינן, לכן התקינו שיהיו חוזרין בכלי זיינן כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא, עיי"ש, הרי ג"כ שהכדי שלא להכשילם לע"ל שבכאן גובל לפחד פקו"ג של המצילים, וא"כ אין ללמוד מכאן לבעלמא שהכדי שלא להכשילם לע"ל אינו גובל עם חששא של פקו"ג של מגישי העזרה, וכי"ע יחדו שכשאין הדבר גובל בחששא של פקו"ג אין להתיר משום תחילתן כי אם איסור דרבנן ולא איסור תורה.

(ט) **באופן** דלמעשה קשה להתיר לרופא אחר שנתן הטיפול לחשיב"ם שיעבור בשבת על איסור דאורייתא בחזרתו מכח הך חששא דנמצא אתה מכשילן לעתיד לבוא.

אבל בודאי זאת יש להתיר שינהג אותו חזרה במכונית נהג עכו"ם, וכפי שכבר ביארתי בספרי שם. יעו"ש.

סימן מ

עוד בענין הנ"ל וכשיתכן שהרופא יצטרך עוד לבקרו שנית בו ביום, ובדין הואיל בשבת

(א) **למען** לא יחסר המזג אכיר מה שלכאורה יש עדנה לדון להתיר חזרת הרופא במכונית לביתו אפילו במלאכה דאורייתא, והוא עפי"ד התוס' בפסחים ד' מ"ו ע"ב ד"ה רבה, דמקשים אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה, ומתריצים כיון דלא שכח כלל לא אמרינן הואיל ע"ש, וא"כ הא תינתן כשאין חולה מסוכן לפנינו, אבל כלפנינו חולה מסוכן כבנידון שאנו דנין בו שפיר יש לומר לכאורה בכה"ג הואיל, באופן שליכא

גם בעדות החודש אף בשכבר נעשה מעשה (אשר בזה סובר האגרות משה דא"א להתיר משום חשש התרשלות עיי"ש) כיון דאין זה בגדר "היתר" אלא "שמעולם לא נאסרו" ור"ג "התקין שיתחשב זה כהיסח הדעת ושגגה שלא הוציאו גם זה מכלל האיסור", ומסיק שם בהאי לישנא: "ואם הוא הצלה כזו שידוע היה שהוא רק לזמן קצר כגון רופא שבא לראות את החולה ולעשות סמי רפואה שידוע שכל צורך ביאתו להפיקו"נ הוא זמן קצר – וכדומה ברוב אופני הצלות שידוע שהוא רק זמן קצר אם נאסור לחזור למקומו יש לחוש להתרשלות שבזה התירו סופן משום תחילתן" ולכן פסק שם דמותר לרופא שבא להציל חולה שיש בו סכנה בשבת לחזור גם עם רכב, כשאינו יכול להשיג נכרי שיוליכנו.

ג נראה דלכאורה לא מצינן בש"ס שהתירו חכמים מלאכה דאורייתא מפני חשש שאם לא נקל עליהם ולהתיר יתרשלו מהצלת נפשות, ורק איפכא הוא דמצינן דאין עושין מלאכות של הצלת נפשות עיי"קטנים ונכרים משום זימנין דליתנייהו ואתי ג"כ לאהדורי בתרייהו מפני הפחד מחילול שבת ויבוא מתוך כך לידי סכנה, וגם נלענ"ד דמשום הך טעמא התירו חכמים ליולדת איסורי תורה של שבת ויוהכ"פ בג' ימים הראשונים מפני שחששו שיהיו כאלה שבגלל הפחד מאיסור תורה יחמירו על עצמן לחשוש דשמא אינן צריכות לכך וירצו להמנע מחילול שבת או מלאכול ביוהכ"פ ולכן התירו לכל היולדות אפילו אם הרופא אומר שאינה צריכה ואף גם היא לא אמרה צריכה אני, אבל כמדומה שלא נזכר בש"ס החשש שיעבור אדם על לא תעמוד על דם רעך ויתרשל מהצלת נפשות, והא דמצינו בקידוש החודש דחששו לכך היינו שמפני הצער יבואו גם לחשוב דמסתמא יש גם עדים אחרים שיעידו ואתי לאימנועי אבל לא מצינן דחיישינן לרשלנות גם בידוע שצריכים לעדותו.

ה.

גדר היתרו של סופן משום תחילתן

ג נראה דאם נחשוש לרשלנות היינו צריכים להתיר לרופא גם להדליק נר בשבת כדי למצוא את בגדיו המיוחדים לו בגלל החשש שמא יתרשל בפעם אחרת מלבוא מפני שיתבייש לצאת בלי בגדיו המגוהצים, וכמו כן צריכים גם להתיר לרופא הנקרא לחולה ביוהכ"פ לאכול וגם לנסוע גם כשאין שום צורך לכך כיון שבגלל הצום ודאי קשה לו קצת ואם לא נתיר יחפש אח"כ אמתלא מליילך לחולה, ומסתבר שההיתר צריך להיות באופן כללי לכולם כי אם רק למי שידרוש הרי יראה בעיני הבריות כקל דעת ומשום כסופא יבוא להתרשל בפעם אחרת, וכמו שהתירו באופן כללי אלפים אמה לכל רוח ללא שום סייג כך גם זה וכמו שכתבנו קודם מהמהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה' סוף אות ל"ד) דמשום כיסופא דענייני התירו איסור תורה גם לעשירים משום דחשיב כפיקו"נ, עיי"ש. עכ"פ נראה דמלבד מה שמבואר בש"ס מפורש גם בשו"ע (סי' ת"ז ס"ג) דהא דחוזרים בשבת למקומם גם אם רחוק יותר מאלפים אמה הוא רק כשמפחדים לשבות במקום שהצילו ולא בכא להצילם

גם בעדות החודש אף בשכבר נעשה מעשה (אשר בזה סובר האגרות משה דא"א להתיר משום חשש התרשלות עיי"ש) כיון דאין זה בגדר "היתר" אלא "שמעולם לא נאסרו" ור"ג "התקין שיתחשב זה כהיסח הדעת ושגגה שלא הוציאו גם זה מכלל האיסור", ומסיק שם בהאי לישנא: "ואם הוא הצלה כזו שידוע היה שהוא רק לזמן קצר כגון רופא שבא לראות את החולה ולעשות סמי רפואה שידוע שכל צורך ביאתו להפיקו"נ הוא זמן קצר – וכדומה ברוב אופני הצלות שידוע שהוא רק זמן קצר אם נאסור לחזור למקומו יש לחוש להתרשלות שבזה התירו סופן משום תחילתן" ולכן פסק שם דמותר לרופא שבא להציל חולה שיש בו סכנה בשבת לחזור גם עם רכב, כשאינו יכול להשיג נכרי שיוליכנו.

ולענ"ד צ"ע הרי הא דתנן במס' ר"ה (כ"ג ע"ב) התקין ר"ג לא קאי כלל אהא דעיכבן ר"ג בלוד או בשכבר נעשה בו מעשה, ורק מיירי נמי באותם העדים שבאו להעיד והי' צורך גדול בעדותם ואפי"ה כראשונה אף גם הם לא זזו משם כל היום, ואם כהאגרות משה הרי הם בלא"ה היו מותרים מעיקר הדין גם בלא שום תקנה, ותו דמדברי התוס' בר"ה (שם ד"ה או דלמא) וכן מהרשב"א שם משמע שזה ממש היתר מיוחד, וכן כתב גם הריטב"א (ריש פ"ב דמס' ר"ה) אהך תקנתא דר"ג וז"ל: "כיון שבאו ברשות עשאוהו כאילו קנה שביטה ומשלך נתנו לך דאיסור תחומין דרבנן", וכן נשמע גם מהרמב"ן בעירובין (מ"א ע"ב), עיי"ש. ואף להרמב"ן שם (מ"ד ע"ב ד"ה וגדולה) שהקשה איך התיר להם ר"ג אלפים אמה הרי משכחת שכבר הלכו ג' פרסאות ותו הרי ההיתר של ר"ג הוא גם לר"ע ור"מ שסוברים דתחומין דאלפים אמה מה"ת, והוכיח מזה שההולך בהיתר אפי"ה כל היום אינו חייב עד שילך מאותו מקום כשיעור תחומי שבת (עדיין צ"ע דבכה"ג שהלך י"א מיל וחצי אשר מדאורייתא הוא עדיין בתוך תחום ביתו ובזה שנותנים לו עוד אלפים אמה הרי מתירין לו איסור תורה) מ"מ נראה דמדרבנן סובר גם הוא דשפיר יש איסור גמור על כל ד' אמות ורק היה על זה היתר מיוחד.

ג הרי תנן התם בעירובין דאם היה בתוך התחום כאילו לא יצא ומבואר שם בגמ' דהיינו שאם היו התחומין שנתנו לו חכמים (אשר לדברי האגרות משה הוא מפני שמעולם לא נאסרו בכך) מובלעין בתוך התחום שלו דחשיב כאילו לא יצא מתחומו ויכול לחזור לביתו אע"ג שהוא רחוק ממנו קרוב לדי' אלפים אמה, וחושבני שזוהו צריכים ודאי היתר מיוחד כי איך יתכן שיוכל אדם לילך אלפים אמה למזרח ואם ירצה גם יוכל לילך קרוב לבי' תחומי שבת לצד מערב ונוסף לזה עוד קרוב לאלפים אמה ממערב העיר אם לא מפני שיש ע"ז היתר מיוחד.

ג בעיקר הדבר צ"ע דלשיטתו שלענין חזרה לביתו יש להתיר אפי"ה איסורי תורה משום טעמא ד"יש לחוש

חשש של מניעה מהצלה, וגם רואים מדבריו שאינו מחלק בין מלחמה גדולה עם נכרים לבין הצלת נפש ע"י רופא יחיד) היינו נמי דמה שימנעו עצמם מלהציל הוא מפני פחד של סכנה אבל לא חוששים שיתרשלו מפני הרצון הטבעי של כל אדם להיות בביתו, וגם נראה דאי אפשר כלל לומר אחרת כיון שגם בבאים להציל מהאויב ונצחו ישראל מפורש בגמ' עירובין דאין מי שמתיר אותם לחזור למקומם אם זה יותר מאלפים אמה, וגם בקידוש החודש לא נזכר שום היתר של חזרה למקומם אע"ג שעפ"י רוב לא הלכו י"ב מיל כמ"ש המנ"ח (מצוה כ"ד).

ורק להיפך מצינן דמבואר בשו"ע (או"ח סי' תרי"ז סעיף ד') דכיוולדת שלא אמרה כלום אין מניחין לה להתענות בחוץ ג' ימים הראשונים ומאכילין אותה כמבואר לעיל סימן ז' ענף א' אות ח' ד"ה וכע"ז.

וגם אפשר דהטעם שפסקו בשו"ע דעושין לחולה שיש בו סכנה כדרך שרגילין לעשות לו בחול אף אם אין סכנה במניעת הדבר ההוא, שזה ג"כ רק מפני החשש דשמא יטעו לפעמים וימנעו מלעשות דבר עבור החולה אשר ע"י זה יסתכן ולכן עשו את הדבר להיתר גמור וכדארמין שגם זה נכלל בכללא דפיקו"נ (אף שהמשנ"ב (סי' שכ"ח ס"ק ל"ה) הביא שנכון להחמיר בזה היינו מפני שסו"ס כל הפעולה שעושה עכשיו לגמרי אין בה משום הצלת נפשות) וכלשונו של הטור (שם) "שהשבת הוא כחול", אבל לא מצינן שהתירו חכמים לעבור על דברי תורה משום חשש שיהיו כאלה שימנעו מלהציל ישראל מפני רצונם הטבעי להיות בביתם ולא במקום אחר.

הן אמנם מבואר בשו"ע (או"ח סי' של"ד סעיף כ"ז) "גחלת המונחת במקום שרבים ניזוקים בה יכול לכבותה בין אם היא של מתכת בין אם היא של עץ" אפי' כשאין חשש של סכנה משום דכיבוי זה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ובמקום הזיקא דרבים לא גזרו רבנן, ואף שגם אם נשרף כל רכושו ויהפך לעני המחזר על הפתחים מ"מ אסור לכבות כמבואר בפתחי תשובה (יר"ד סי' קנ"ז סק"ד) שחייב אדם לבזבז כל ממונו ולא לעבור אפי' על איסור דרבנן בקום ועשה, ואפי"ה לא נזכר בשום מקום לחייב את זה שראה את הגחלת לעמוד שם ע"י הגחלת ולהזהיר את האנשים שלא יזקו בה, ועוד יתרה מזו מבואר שם דעת הר"ח והגאונים (שבת מ"ב ע"א) דאפי' לר' יהודה דמחייב גם על מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם יש איסור תורה של מצרף בכיבוי גחלת של מתכת, אפי"ה שרי לכבות גחלת אדומה בשבת מפני שלאחר שהגחלת של מתכת תשחיר הרואה אותה עלול לטעות ולחשוב שהיא צוננת ועלול להנזק, ובמקום שיש חשש לנזק הגוף של רבים אע"ג דליכא כלל סכנת

מן הנהר או מן המפולת וה"ה נמי ברופא דאין לו שום פחד להשאר כל השבת במקום שהציל.

והנה בחתם סופר (או"ח סי' ר"ג) כתב בהאי לישנא "אבל האמת יורה דרכו כשם שגוף עדות החודש דוחה שבת -- ה"נ חששא דמכשילין לעתיד לבוא דוחה שבת קל וחומר מההולכים להציל לפיקו"נ שהוא רק דחוויה בשבת כמ"ש הרמב"ם (פ"ב משבת ה"א) אפי"ה התירו לחזור למקומן סופן משום תחילתן, עכ"ל. ונראה דכיון שבגמ' עירובין (מ"ה ע"א) מפורש אמרו דהוא משום מעשה שהיה שאויבים רדפו אחריהם והרגו וא"ז יותר ממה שהרגו בהם האויבים לכן התקינו חכמים שאפי' אם אין הנכרים רודפים אחריהם שיהא רינם לענין כלי זיינם ולענין חזרה למקומם כמצב של פיקו"נ, ברור הדבר שלזאת נתכוין גם הרמב"ם (פ"ב משבת הכ"ג) שכתב "וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור בכלי זיין שלהם למקומם בשבת כדי שלא להכשילין לעתיד לבוא", דהוא מפני שעלולים להיות פעם בסכנה לכן רואים אותם גם עכשיו כאילו הם כבר במצב של סכנה וכמו"ש בגמ', או אפשר דכוונתו שבגלל הפחד ממעשה כזה שנזכר בגמ' יראו האנשים לנפשם וימנעו מלהציל, אבל עכ"פ לא מצינן דחששו שימנעו אנשים מהצלת נפשות בגלל רשלנות של עונג ורצון האדם להיות בביתו יחד עם משפחתו, שהרי גם בעדות החודש שהרכו מאד חכמים להחיר איסורי שבת מ"מ לא התירו אותם לחזור למקומם אם זה יותר מאלפים אמה, וגם הרמב"ם עצמו כתב בפירושו (פכ"ז משבת הי"ז) "וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עכו"ם -- יש להם אלפים אמה לכל רוח אם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זיין" אבל אם אין יד עכו"ם תקיפה או שאינם מפחדים אינם חוזרין ואין חוששין לשמא ימנעו בפעם הבא.

אה"ח 1234567

ולבן נראה שגם החתם סופר נתכוין לכך דכמו שהתירו לחזור ממלחמה עם הכלי זיין מפני החשש של שמא יראו לנפשם מפחד הסכנה וימנעו מלהציל את אחיהם אע"ג שהחשש הוא רחוק ואינו אמת שהרי כל הדיון שבגמ' מיירי ודאי באופן דליכא כלל שום חשש של סכנה, וא"כ כ"ש דיש לחשוש בקידוש החודש שבגלל הטורח הגדול יראו את עצמם כמותרים ויסמכו על אחרים וימנעו בפעם הבא מלילך להעיד בחשבם שאין להם בכך שום עבירה, וכל זה לא שייך כלל ברופא הרוצה לחזור לביתו.

ובן מ"ש החתם סופר (חו"מ סי' קצ"ד) וז"ל: "דלא דמי לההולכים להציל מן הגייס החוזרים למקומם דהתירו סופם משום תחילתם שמא לא ילכו ויהי' סכנה לישראלים" (רואים ברור דלא פירש שההיתר הוא מפני חשש של סכנת נפשות בפעם אחרת רק סובר דהוא מפני

נפשות אפ"ה מותר לחלל שבת ולכבות הגחלת גם כשהיא אדומה ולא נזכר כלל שלכתחילה יתחייב הרואה לעמוד ולהזהיר את האנשים מהגחלת כדי להמנע ממלאכה דאורייתא⁵, ומסתבר דהטעם הוא דאין להכביד עליו ביותר כדי שלא ימנע עצמו בפעם אחרת מפיקו"נ המוטל עליו, אולם שאני הכא שהכיבוי הוא ממש לצורך פיקו"נ שמותר בשבת ולכן שפיר אמרינן דאין צריכים להכביד ביותר כדי להמנע ממלאכה שהיא לצורך פיקו"נ שמותר מן הדין, משא"כ חזרת הרופא לביתו הלא הוא ממש דבר שאין בו שום צורך של פיקו"נ וחלוק טובא מהתם.

אוצר החכמה

ואף שלצערנו יש הרבה רופאים קלי דעת אשר לגבי דידהו החשש הוא אמת שהם חשודים להמנע מלכת להציל את התולה אם לא יוכלו אח"כ לחזור ברכב לביתם, מ"מ אנו אין בכוחנו להתיר משום כך איסורי תורה, ורק מצינן בחתם סופר הנ"ל (ח"מ סי' קצ"ד) שמתיר משום כך לרופא לחזור לביתו ברכב של נכרי משום האי טעמא שאם לא נתיר ימנע מלבוא בפעם אחרת, ואף שלענ"ד גם זה צ"ע קצת שהרי לא מצינן שהתירו לחכמה הבאה לילד או בשאר ענין של

פיקו"נ כי אם לענין זה שהשוו אותם שיהיו גם הם כאנשי העיר שיש להם אלפים אמה לכל רוח מפני שאם לא יהיו רשאים לזוז ממקומם ולהיות שוה לבני העיר יש לחוש שבפעם אחרת ימנעו עצמם מלבוא, אבל לא מצינו שהעדיפו אותם יותר מאנשי העיר ולהתיר אותם לשוב לביתם בשבת בעגלה של נכרי, מ"מ כבר הורה זקן ואפשר שזה ג"כ נכלל בזה שהם רוצים להיות כבני העיר שכל אחד נמצא בביתו ולא במקום אחר, והכו דלא להוסיף עלה להתיר גם מלאכות דאורייתא, וגם בעוכרא דהחתם סופר אפשר שהיה צריך הרופא להטריח ולחפש מקום שיוכל לשהות שם כראוי עד מוצ"ש, משא"כ ברופא שיכול להשאר בכבוד בבית החולים וכדומה אלא שרוצה יותר טוב להיות בביתו אפשר דאסור גם להחתם סופר אפי' ע"י נכרי, אך אעפ"כ נראה בזה להקל וכמו שכתבו האחרונים להתיר משום כך ליתן לרופא שכר שבת משום האי טעמא דשמא יצא מזה מכשול שימנעו עצמם בפעם אחרת אם לא יוכל לקבל שכרו, וכן מצינן לענין ד' דברים הפטורין במחנה דפטורין גם בחזרתן עיי"ש בכס"מ (פ"ו ממלכים הי"ג), אבל עכ"פ לא איסורי תורה⁶.

א"ח"ח 1234567

הלכות שבת סימן שא

ג טור בשם ספר התרומה ד שבת קרנ ה יומא ע"ו ולפי' הרא"ש והר"ן ז שם בגמרא ח סס ט טור כס' תרי"ג כ לשון כרמב"ם כס"ט מה"ש מתוך דברי בגמרא ס"ו דשנת

(ג) יותר (ח) מאמס בפסיעס אחס (ד) חס אפטר לו צפתות (ח"ו) והג"ח פרק מי שהוליאוחו (ו) יבחרים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם (ז) מותר (ו) וכן לראות * כל דבר שמתענגים בו (ז) (וכן מוסר (ג) לט"ל צ"י): ג יהיה הולך והגיע לאמת המים יכול (ח) לדלג ולקפוץ עליה * אפ"ל אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קוים שיעקור שניה ומוטב שידלג (ט) כמה שיקפנו מפני שמרבה בהלוך ואסור לעבור בה שלא יבא לידי סחיטה: ד יהיה הולך לדבר מצוה כגו * להקביל (י) פני (ד) רבו (יא) או פני מי שנדול ממנו בחכמה * יכול לעבור בה ובלבד שיעשו שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו יכרי שיוכור ולא יבא לידי סחיטה (וע"ל ס"ו תרי"ט סעיף ה' (יב) ובס"ח צה"ס) ואסור לעבור בסנדלו דכיון דאינו יכול להדקו ולקשרו יפה חיישני דמא נפל ואתי לאתויי אבל במנעלו מותר: ה ההולך לדבר מצוה מותר לעבור במים אף בחזור (יג) כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבא: ו ההולך (ה) (יד) לשמור פירותיו מותר לו (טו) לעבו במים בהליכה אבל לא בחזרה: ז * (טו) יכל היוצא בדבר שאינו תכשיט [ח] (יז) ואינו דרך

באר היטב

(ח) מאנה. פי' שיהא חצי אמה בין רגל לרגל וכף הרגל הוא ג" חצי אמה עמ"א: (ב) מותר. אפילו לכתחלה מ"א (ג) לט"ול. אפילו כוונתו להתחמם אבל לרוץ אסור אם עוש להתלמד שרי ג"כ ס"ו: (ה) לשמור. דשמירת ממונו נמי קל משנה ברורה

שערי תשובה

(א) וא"ט דרך מלבוש. וכתיב כר"י בשם מהר"י מולכו דלא משנין דרך מלבוש אלא מה שדרך ללבושו כחול וכתיב ליישב קלת מקומות שלא נראה ע"ש כן ע"ש. ועיין לקמן סעיף י"ד בפטרת זקנים שאסור ללאת במטפחת לרפואה מ"א: (ד) רבו. וא"ט וא"ט שון בזה. וא"ט הרב לריך באור הלכה

(ג) יותר מאמה. פי' (ד) שיהא חצי אמה בין רגל לרגל וכף רגו אחת הוא ג"כ חצי אמה וזהו באדם בינוני ששיעור פסיעה בינוני שלו הוא אמה (ה) ואדם הגדול ביותר כפי שיעור פסיעה שלו (ד) אם אפשר וכו'. דבאי אפשר מבואר בס"ג דשרי: (ה) מותר אפילו (ו) לכתחלה שזהו עיני שלהם: (ו) וכן לראות. פי' (ז) שג אדם מותר לרוץ כדי לראות דבר שמתענג בו: (ז) וכן מוח לט"ול. אפילו (ח) אם כונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה מ" שרי כיון דלא מוכחא מילתא שעושה כן לרפואה אבל אסור לה כדי שיתחמם לרפואה כיון דמוכחא מילתא ואסור משום שחיק סממנין (ט) ויו"ט מחמירין אפילו בט"ול אם כונתו להתעמל לרפואה (ח) לדלג ולקפוץ. דילוג (י) מקרי שמפסיק רגליו ברחבה וקפ"י הוא היכי שקופץ שתי רגליו צ"ל: (כ) ממה שיקפנה. והיו דא"ל בדילוג וקפ"י מותר לו להקיק (יא) אבל לעבור בה אסור דיש בזה חשש סחיטה ולא התירו לו אם לא בנוגח דס"ד וס"ו (י) פני רבו. וה"ה פני אביו [גמרא] ועיין במג"א שכתב דאי וא"ט שיון במלות הקבלת פנים (יב) ונראה דא"ט היינו דוקא ברשו בעלה: (יא) או פני מי שנדול. לאפוקי הרב אלל תלמידו דאסו וא"ט הוא תלמיד שריך לו רבו באיזה דברים הן מלד חדון דמותר לו לעבור בנהר דעכ"פ גדול ממנו באיזה דברים ובס"ס את תלמידו שיודע בזה מסתבר בזה בהט"ו דלא גרע מלשאר דב דרכא אחרניא להקיק מוטב יותר לעבור במים מלהרבות בהילוג לחזור [רש"י]: (יד) לשמור פירותיו. דשמירת ממונו (יד) גם כתיב ושמרת פירותיך על ממונו: (טו) לעבור במים. ובלבד (טו) שלא יוליח ידו וכו' כדלעיל בס"ד: (טו) כל היולא וכו'. עיין בבה"ל מה שכתבו ק"ת בפתיחה לסימן זה וסימן ש"ג: (יז) ואינו דרך מלבוש. דאל

* כל דבר שמתענגים בו. עיין במ"ב וכן פירשו הרבה אחרונים ונסה בט"ד מסיים ומותר לראות ועיין ככ"י שכתב דהני שתי תיבות מיותר הוא ומש"כ בשמיט כש"ע אלו התיבות ובספר חמד משה מיישבו דה"ק דוקא דבר שמתענג בו ומותר לראות לאפוקי דבר האסור לראות כגון לילך לבתי הרעילות וכה"ג אסור גם בשבת לילך ולראות דבדאי לא כותב דבר אסור ע"ש ט"ג שבת * אפילו ט"ל רחבה. מלשון זה משמע דכ"ש אם האמת במים הוא קצר דשרי לקפוץ ולא ידענא טעמו דהא כס"ב כתב דקפ"י אסור ואולי דנאמת במים כיון שיכול לפסמ"ס ליוסול בתוך האמה התירו לקפוץ עליו בכל גווי דמי וזו למע דאמר בגמרא במסקנא כיון דלא אפשר שסיר דמי דכולכו ככלל לא אפשר הוא: * להקביל פני רבו וכו'. עיין במ"א שמתקן בין רגל לבטת דבשבת רק מזהו וברגל חיובא והוא דוחק גדול להמשיך בה"ס ועיין בס"י תקי"ד אכן בפיר"ח שלפניו בר"ה ט"ו מבואר שם להדיא דגם שם בגמרא אי מרחקי אינו מחייב כ"א ברגל ואי מקרבי מחייב אפילו בתודע ובשבת ע"ש וט"ו יותר מבואר שם כריעב"א שכתב דר' יצחק תפס קנה האחרון ובאמת הקבלה הוא כפי קירובו לרבו כי אם הוא בעיר חייב לראותו בכל יום ולא פגי בלא"ה וא"ט הוא חוץ לעיר במקום קרוב פעם אחת בשבוע או בתודע וזהו הטעם באנמיית וא"ט הוא במקום רחוק יש לו לראותו פעם אחת ברגל עכ"פ ע"ש שהאריך: * יכול לעבור בה. היינו אפילו כשכח לבוש ואפילו הוא עד לארבע במים [גמרא שם] ודוקא כיחא דלא רדיפי מ"א. ג"ז: * כל היולא וכו'. כללי דיני הולאה מסימן זה ואריפותו הן מלד שיש לו שמועות מגדולים אחרים כתב הט"ו תוספת שבת אסור בזה. וא"ט הרב מסתפק באיזה דבר והולך לשאל מזה: (יב) ובס"ח בהג"ה. היינו דשם מבואר דאפילו אם איבא כיון דהוא עובר לדבר מזהו (יג) אבל האחרונים הסכימו שם דכיון תהא מכשילו. שפעם אחרת לא ילכו לדבר מזהו כיון שלא התירו לו הוי ק"ת מזה ומ"מ לא התירו בהורה דאינו דבר מזה כ"כ ומ"מ שלא תהא מכשילו לעתיד לבוא לא שייך. בזה דמאי איכפת לן או ימנע ולא יהום על ממונו (טו) ונס בודאי לא ימנע מללכת לשמור דאדם צהול על ממונו: (טו) לעבור במים. ובלבד (טו) שלא יוליח ידו וכו' כדלעיל בס"ד: (טו) כל היולא וכו'. עיין בבה"ל מה שכתבו ק"ת בפתיחה לסימן זה וסימן ש"ג: (יז) ואינו דרך מלבוש. דאל

שער הציון

משמע הכי ועיין בהג"ל שכתבו דאפשר דגם רש"י מודה לאיסור: (יד) מ"א: (ה) פשוט ונראה דזה כותב ה"ש"ס בזה שאמר בשבת ק"ג אם יכול להניח את רגלו ולא קאמר סתמא שיעור אמת המים הוא דוקא חצי אמה כשיעור בין רגל לרגל אלא דבאמת תלוי בכל אחד לפי רגל שלו ובאדם גדול השיעור דיכול להניח את רגלו וכו' הוא יותר מאמה: (ו) מ"א: (ז) כ"ח וכו' ומ"מ ומאמר מרדכי דלא כט"ו וכן משמע מבואר בהג"ח דע דפירושו של מ"ו דחובו בספר ח"ט ובספר מאמר והפ"ג דחק מאד ביאובי: (ח) מג"א ותו"ש ובלבוש משמע ק"ת שאחמיר בזה ולבן התוספתא שהובא ככ"י משמו כהמ"א: (ט) א"ר שמדד כהלבוש אף דרשותו מהתוספתא אינה מוכרחת להמשיך אהנם דרמב"ם פכ"א מהלכות שבת הלכה כ"ח משמע ק"ת כותיה ואו דן וכונתו כדי שיהיה תאב לאכול ממג"א משמע ק"ת דשרי אכן בט"ו איתא בהדיא לאיסור וז"ל דטעמו משום דרעיה גושא לא תשיבא עדין טעמו וא"כ לפי מה דסוכרים הרבה אחרונים בזה דלא כהט"ו ממילא שרי גם ביון דהר"ה הוא לטורך אכילה שהיא עונג שבת מ"מ אינו מבואר להיתר דאפשר דמנ שהובא עושה פעולות כדי שיהא תאב לאכול הוא ככלל לרפואה: (י) הגר"א: (יא) א"ר וכו': (יב) דהלא פני אביו דומה לפני רבו ולא עדיף מלות קבלו דרם משאר עיני ריבד דא"ט פטורה כשיש לה כפל: (יג) מהרש"ל וכ"ח שם בס"י תרי"ג וכו' ומ"א שם כמסקנתו: (יד) מ"א וכתוב' ישנים כיומל ע"ז פ"ג תכתיב דמשום ספק דמנין לא גזרו משום פסיעס: (ט) ע"ו: (טו) גמרא: